

זהירות מלצער את הזולת

בסיום פרשת השבוע 'אמור' אנו קוראים על סיפור חריג, שמכונה בתואר – 'המקלל'. כפי שכתוב "וַיֵּצֵא בֶן אִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִית... וַיִּקַּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם וַיִּקְלַל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל מֹשֶׁה... וַיִּנְיָחֵהוּ בְּמִשְׁמַר לְפָרֶשׁ לָהֶם עַל פִּי ה' (כד, י-יב).

רש"י מציין פרט חשוב וכותב על המילה וַיִּנְיָחֵהוּ – "לבדו, ולא הניחו מקושש עמו, ששניהם היו בפרק אחד". אירוע חמור זה התרחש בסמוך למקרה קשה אחר, המכונה בשם 'המקושש', שעליו אנו קוראים בספר במדבר (טו, לד), ומסביר רש"י שלא הכניסו את שניהם לתא אחד בבית המאסר, אלא שמו אותם בשני תאים נפרדים. מדוע?

מבאר שפתי חכמים (בפרקנו) "מקלל - לא היו יודעין שהוא במיתה, ושמה לא יהיה במיתה ויצטער זה שסבר הואיל ויושבין יחד ימיתוהו". אם היו מכניסים את המקלל לתא אחד עם המקושש, היה המקלל, שדינו טרם הוכרע והוברר, חושב שגזר דינו זהה לזה של המקושש, שנפסק דינו למיתה. כדי שלא לצער את המקלל הכניסו אותו לתא נפרד בבית המאסר. אנו עדים לרגישותה של התורה לסבלו של היחיד. המקלל, שעשה מעשה חמור, אינו "צדיק גדול", עליו להיענש בחומרה. עם זאת, מבינה התורה שעלינו להיות רגישים לסבלו ולצערנו ולא לגרום לו ליסורים מיותרים נוספים.

את מרבית המקורות באיסור לצער את הזולת מוצאים אנו ב"חוליות" החלשות שבחברה, אלמנה, יתומים, גרים ועוד. שמטבעם רגישים יותר, פעמים רבות חלשים וחסרי "חוט שדרה", שנוטים בנקל ליפול לעצבות או לקשיים. כלפיהם הזהירות נדרשת שבעתיים.

במגילת אסתר מסופר שמרדכי ואסתר תיקנו לצום שלושה ימים, שאחד מהם היה בליל הסדר וכתוצאה מכך לא קיימו באותה שנה את מצות עשה של אכילת מצה, וכל זאת כדי לבטל את גזירת המן – "להשמיד, להרוג ולאבד". שאל מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי זצ"ל מדוע הם תיקנו את התענית לחודש ניסן, הרי הגזירה היתה להשמיד בחודש אדר בשנה הבאה? מדוע לא דחו את התענית לאחר הפסח, הלא היה להם זמן רב עד מועד הגזירה?

והשיב מרן שר התורה זצ"ל שעשו זאת כדי לחסוך צער מעם ישראל, צער שיש בו משום פיקוח נפש. שהרי יהודים רבים ששמעו את הגזירה היו נתונים כבר מעת פרסומה בצער רב והיה צריך לבטלה בהקדם. כדי למנוע צער נוסף, תיקנו מרדכי ואסתר את התענית כבר בחודש ניסן.

על אף שאת האיסור לצער את הזולת מוצאים אנו בעיקר בהתייחסות למוחלשים, עלינו להיות זהירים מלצער כל אדם, באשר הוא, כפי שמצינו במכילתא דרבי ישמעאל בפרשת משפטים, פרשה יח: "היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל: רבי, לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג. אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון: מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו, עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך? ואמרה תורה 'אם ענה תענה', אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. ובדבר הזה אמר לו: נחמתני רבי".

ממעשה זה ניתן ללמוד כמה לימודים, בבחינת הלכה למעשה: א. מדקדקים עם כל אדם, גם (ויש שיאמרו בפרט) עם אנשים גדולים. ב. אנשים עוסקים בפעילויות רבות ואינם מבחינים שבמו ידיהם, מבלי משים הם פוגעים בזולת ומצערים אותו. ג. יכול אדם לחיות שנים רבות, מבלי לדעת שזמן רב לפני כן ציער את רעהו.

על האדם להכניס זאת למודעות, לחשיבה ולסדר יומו הקבוע, שעליו להימנע ממעשים שעלולים לצער את האחר. עליו להיזהר ביחסו למשפחתו, עימם הוא חי יום – יום, לקרוביו וחבריו, לעמיתיו לספסל הלימודים או למקום העבודה ולכל אדם באשר הוא. זהירות זו שכיחה בכל מקום, בהמתנה בתור, ביחס לעוברי אורח, בנסיעה בתחבורה הציבורית והפרטית, ובכל מקום מפגש עם אנשים.

בכל מוצא"ש עולה לאתר מאמר, בנושא תקשורת עם הזולת.

ברוח ימים אלו המאמרים הקרובים יעסקו בנושאי 'בין אדם לחברו'.

ניתן להיכנס לקרוא או להוריד את המאמר בכתובת

<https://shaalti.co.il/?p=5723>

ניתן לקבל עדכון קבוע, בכל עת שעולה מאמר, בקבוצה שקטה בוואטסאפ, בקישור

<https://chat.whatsapp.com/HhZqHgHlPHz2I7nzvnqeJk>